Хурт-хăмăр ĕрчетекенсен кĕтесĕ

Утарçăсем малашлăха пăхаççĕ

Хурт-хăмăр ĕрчетесси – ял хуçалăх отраслĕсенчен пĕри шутланать. Ăна тĕрĕс-тĕкел аталантарасси те пĕрлехи ĕç. Хурт-хăмăр продукцине пурте кăмăлланине пĕрлешўллĕ хуçалăхсемпе пĕрлех ялти хушма хуçалăхсенче те утарсем тытма пуçлани çирĕплетет. Çак отрасль ăна пĕлсе йĕркелесе пырсан ялanах тупăшлă та усăллă. Пыл хурчĕсем паха продукци панипе пĕрлех ял хуçалăх культурисене шăркалантарма пулăшни те вăрттăнлăх мар. Ку вара тырпул тухăçĕн никĕсĕ. Çавăнпа та хурт-хăмăр ĕрчетесси çине пирĕн паян туллин çавăрăнса пăхмалла. Çакна шута илсе июлĕн 16-мĕшĕнче «Моргаушавтотехсервис» уçă акционерлă обществăн актовăй залĕнче районти хурт-хăмăр ĕрчетекенсене канашлу иртрĕ. Кун йĕркинче хурт-хăмăра хĕл каçма епле хатĕрлесси тата тĕрĕс мĕнле хĕл каçарасси, упраса хăварасси, чир-чĕрсемпе епле кĕрешесси пулчĕç. Канашлăва тĕрлĕ шайри хурт-хăмăр ăстисем, ученăйсем хутшăнчĕç. Уйрăмах пухăннисем умĕнче «Хурт-хăмăр агентстви» уçă акционерлă общество пуçлăхĕ Геннадий Антонович Максимов каланă сăмахсемпе панă сĕнўсем пуриншĕн те вырăнлă пулчĕç. Çавăн пекех тĕл пулăва килнĕ Чăваш патшалăх ял хуçалăх академийĕн преподавателĕ И. Н. Мадебейкин панă канашсем те хурт-хăмăр ĕрчетекенсемшĕн вырăнлă пуласса шанатăп. Выльăх тухтăрĕсем сиплев ĕçĕ çинче чарăнса тăни те хĕл умĕн питех те вырăнлă пулчĕ.

Канашлура кашниех хăйне хумхантаракан ыйтăва татса пама, вĕсем çине тивĕçлĕ хуравсем илме пултарчĕ.

П. СЕМЕНОВА.

Ўркенмен ăста пулнă

Канаш выççăлккинчи М.Н. Пшанов ĕçчен те çивĕч çын пулни калаçăвĕнченех сисĕнет.

Çăмăл килмен унăн пурнăç çулĕ. Амăшĕ пилĕк ачине ура çине тăратас тесе сахал мар нушаланнă. Çавăнпа Михаилăн 4 класс вĕреннипех çырлахма тивнĕ. Ачаллах вăл вăрман касас ĕçе явăçнă.

Михаил Николаевич Евросиния Антоновнапа 1957 çулта çемье чăмăртанă. Виçĕ ача пăхса ўстернĕ вĕсем.

- Çыннăнне халиччен пĕр пус та тытман, пĕтĕмпех хамăр ĕçлесе тунă, пуçлăхра та çўремен эпĕ, - каласа парать Михаил Николаевич.

Хăй çине кăна шанма вĕреннĕскер, вăл хурт-хăмăр ĕрчетме шут тытать. Çак ĕç кашнинчен пулманни вăрттăнлăх мар. Михаил Николаевичăн вара ăнать.

- Хуртсем хăйсем ĕçлеме вĕрентсе пычĕç, - малалла сăмахлать ветеран. - Ўркенмелле мар çеç.

Çапла сисĕнмесĕрех 50 çул та иртсе каять. Мăшăрĕпе ачисем ăна халĕ те пулăшсах пыраççĕ.

- Çак 50 çулта эпĕ пĕр 25 тонна пыл туса илтĕм пулĕ, - тет Михаил Николаевич.

Мĕн чуль çын çак паха çимĕçе çисе савăннă, сипленнĕ пулĕ.

- Кăçал эпĕ кашни çемьерен 40 килограмм пыл юхтартăм, пĕтĕмпе 1 тоннăран кая мар, - уççăн пĕр пытармасăр каласа парать ăста.

Михаил Николаевич сакăрмĕш теçеткепе пырать. Халĕ те хастар, ĕçлес кăмăлĕ те пысăк унăн. Ялта ĕç çук тесе йынăшмасть вăл. Кризис та хăратмасть ăна. Яланхи пекех вăл хăй çине кăна шанма хăнăхнă.

Ялти хăш-пĕр çамрăкăн унран тĕслĕх илесчĕ.

А. ИВАНОВ.

Сăн ўкерчĕкре: М.Н. Пшанов хурт-хăмăр ăсти.

Ыран – РФ Сывлăш десант çарĕсен кунĕ

Орденсем хуçине тупрĕç

Тăван çĕршывăн Аслă вăрçин ветеранĕсем пирĕн хушăмăрта сахаллансах пынă вăхăтра çамрăк ăрăва патриотизмла воспитани парас ĕçре интернационалист-салтаксен тивĕçĕ мала тухать. Çĕршывăн интересĕсене тĕнчен тĕрлĕ кĕтесĕсенче хўтĕленĕ каччăсем – паян пуян ĕç опычĕллĕ ăстасем. Вĕсен хăйсем хушшинчи туслăхĕ пурнăç çулĕ çине тин кăна тухакан кашни çамрăкшăн хăйне евĕр тĕслĕх. Кунта уйрăм сăмах Афганистан Республикинчи вăрçă вутçулăмĕ витĕр тухнисем çинчен. Тăван çĕршыв интересĕсене хўтĕлеме алла пăшал тытса çамрăклах вăрçа хутшăннă пулин те, тĕнчене фашизм пусмăрĕнчен çăлса хăварнă паттăрсен мăнукĕсем йывăрлăхсем умĕнче пуç усман.

... Паттăрсем манăçмаççĕ. Ĕмĕртен пыракан çак чăнлăх иртнĕ çуркунне Муркаша та айккинче хăвармарĕ. Аслă Çĕнтерў кунĕ умĕн 1981-1983 çулсенче Сывлăш-çар десантĕнче службăра тăнă пирĕн ентеш патне икĕ орден килсе çитрĕ.

– Икĕ çул ытла Афганистанри вăрçă вут-çулăмĕнче иртнĕ. Унти çухатусене çамрăклах чăтса ирттерни асран каймасть, – çапăçусенче çухатнă юлташĕсем çинчен сăмах пуçарса пуплет ветеран.

1982 çулта Афганистан пуçлăхĕ Бабрак Кармаль Мускава вĕçнĕ чух построй сирпĕнмелли хатĕрсемпе çыхăнса ларнă душмана тытса чарни, ăна пирĕннисем еннелле ямании паян та куç умĕнче. Çаврăнăçулăхшăн ун чух Маргелов генералăн Хĕрлĕ Çăлтăр орденĕпе наградăлама йышăнчĕç. Анчах хутсем архивра «çухалса кайни» ордена салтак кăкăрĕ çинче 27 çултан тин тивĕçлĕ вырăн тупма май пачĕ. Кунпа пĕрлех ветерана пирĕн çарсене Афганистантан кăларни 20 çул çитнипе «Тава тивĕçлĕ ĕççемшĕн» орденпа юбилей медалĕ те шыраса тупрĕç.

Çамрăклах вăрçă вутне лекнĕ çамрăк, спортпа пиçĕхнĕ-тĕрекленнĕскер, душмансен пульлинчен хăраса тăман: построя хăрушă тăшмана тытса чарнă, çапăçура ентешне çăлса хăварнă, пуçран тата алăран амансан та стройран тухман. Çавăнпах унăн кăкăрĕ çинче медальсен йышĕ те чылай. Вĕсем çумне икĕ орден хутшăнни вара Сергей Васильевич ертсе пыракан бокс секцине çўрекенсемшĕн йывăрлăхсене çĕнме хăйне евĕр чĕнў.

С. Черкашин десантник вĕрентсе ăс панă боксерсем паян Раççей шайĕнчи ăмăртусенче те медальсене тивĕçеççĕ, хăйсен тантăшĕсемшĕн тĕслĕх пулса тăраççĕ.

Анатолий БЕЛОВ.

Çĕнĕ çăкăр тата пушар хăрушсăрлăхĕ

«Хĕрлĕ автан» вырмашăн тус мар

Вырма пуçлансан республикăра çулленех хире тухнă техника, тырă типĕтмелли агрегатсем, типĕтсе янтăланă утă-улăм, тырă склачĕсем çунса кĕлленнĕ тĕслĕхсем пулаççĕ. Çакă малашлăха пăхса ĕçлекен, «Агропромышленноçа аталантарасси» приоритетлă наци проектне пурнăçласшăн тăрăшакан çĕр ĕçченĕшĕн хăрушла ўкерчĕк. Кунашкалли районти территорийĕнче те çук мар. Хамăр енре пулнă пушарсене тишкерсен, «хĕрлĕ автан» тухнин сăлтавĕсем çулленех пĕр евĕр сыхланса юлни хытах шухăшлаттарать. Вĕсем: вырмара уçă çулăмпа усă курнă чух асăрханусăр пулни, ĕçе хутшăнакан техникăна пушар сўнтермелли пирвайхи хатĕрсемпе çителĕклĕ комплектламанни, çиçĕм çапасран хўтĕленменни, электрооборудование юсавлă тытманни, тырă типĕтмелли агрегатсене температура датчикĕсемпе тивĕçтерменни (çак сăлтавпа çулленех тырă типĕтнĕ вăхăтра вуншар тонна тырă çунса кĕлете кĕрейместь) тата ытти те. Çаксене курсапĕлсе тăнă çинчех ял хуçалăх производство кооперативĕсенче тата продукци тирпейлекен предприятисенче вырмара пушар хăрушсăрлăх правилисене сĕмсĕррĕн пăснине, патшалăх пушар надзорĕн районти уйрăмĕ каланине-асăрхаттарнине шута хуманнине çулленех куратпăр, анчах... Кайран вара чавса çыртса та çыртма çук.

Пĕрлешўллĕ хуçалăхсем вырмана тухрĕç те ĕнтĕ. Анчах çакă мĕн туса çитерейменни çине алă сулмаллине пĕлтермест. Пушар хăрушлăхĕ хĕрў ĕç çирен катара тăтăр тесен çĕр ĕçченĕн ĕнер туса çитерейменнине паян пурнăçласинчен те пăрăнмалла мар. Вырмана хутшăнакансене – хуçалăхсен ертўçисемпе специалисчĕсене, механизаторĕсемпе рядовой ĕçченĕсене – паян çакăн пек сĕнўсем парас килет:

1. Вырмана хутшăнакан ял хуçалăх техникине тата тырă типĕтмелли комплекссене пушар хăрушсăрлăх правилисене пăхăнса ĕçе хатĕрленĕ хыççăн специалистсемпе ытти явапллă çынсенчен йĕркеленĕ комисси ятарлă актпа йышăнсан çеç ĕçе кĕртме юрать.

2. Вырмана хутшăнакан техникăна пушара хирĕç кĕрешмелли пирвайхи хатĕрсемпе нормăпа палăртнă чухлĕ комплектламалла. Ку тĕллевпе кашни комбайн, машина-трактор, хирти е йĕтем çинчи агрегат çинче иккĕрен кая мар огнетушитель, икĕ кĕреçе, шăпăр, ятарлă ещĕкре хăйăр, ятарлă шăнăçпа шыв пулмалла. «Хир карапĕсене» пушар сўнтермелли пирвайхи хатĕрсемпе çителĕклĕ чухлĕ комплектламанни хуçалăхсемшĕн уйрăмах хакла лармa пултарать. Кăçалхи типĕ çул – пушшех.

3. Вырма тапхăрĕ тырăпа пĕрлех улăмпа та пуян. Çак тапхăрта ăна вăхăтра пуçтарса кĕртме те техника йышлă хутшăнать. Çавăнпа та ку ĕçе двигательсен глушителĕсем çине хĕм сўнтерекен устройствăсем вырнаçтарман техникăна кăлармалла мар.

4. Хĕрў ĕç çине хутшăнакансемпе тăтăшах пушар хăрушсăрлăх правилисемпе инструктажсем ирттермелле, вĕсене пушарпа пуçламăш самантра тĕрĕс кĕрешме вĕрентмелле.

5. Хиртен, улăх-çарантан пуçтарăнса кĕлете, капанурана кĕнĕ тырă-пулă, утă-улăм упранакан вырăнсенче, складсемпе ампарсенче хурал тăратассине йĕркелемелле.

6. Çĕнĕ тырă упранакан тата ăна тасатса-аласа типĕтекен вырăнсенче усă куракан электричествăпа ĕçлекен техника хатĕрĕсене вĕсемпе ĕçлеме çирĕплетнĕ явапллă çынсен ĕçе тĕплĕ тĕрĕслесе йышăнмалла. Вĕсемпе ĕçленĕ чух хăрушсăрлăх йĕркисене, пушар хăрушсăрлăх правилисене, ĕç технологине çирĕп пăхăнса ĕçлемелле. Акă юлашки çулсенче «Сундырский» (халĕ «Рассвет» агрофирма) хуçалăхра тырă типĕтмелли агрегатсем юсавлă марринчен икĕ хутчен тухнă вут-çулăмра темиçе тонна тырă юрăхсăра тухнă пулсан, виçĕм çулхи вырмара Е. Андреев ячĕпе хисепленекен ял хуçалăх производство кооперативĕнче тырă типĕтмелли напольнăй сушилка тырри мĕнĕпех юрăхсăра тухрĕ. Самантлăх йĕрке пăсса тимлĕхе çухатнă тĕслĕхсем вырăнсенче çивĕч ыйтусем кăларса тăратни ытти хуçалăхсенче те тĕл пулать-ха.

7. Вырма вăхăтĕнче йĕтемсем çинче хуралçăсем тытасси пирки манмалла мар. Кунта ĕçлекенсем валли пирус туртмалли ятарлă вырăн, алă айĕнчех хăйăрпа шыв, огнетушитель пулмалла.

Напольнăй сушилкăсем пирки çулленех асăрхаттарса тăратпăр, анчах чылай хуçалăхсенче вĕсене генераторсенчен кирпĕч стенапа уйăрмаççĕ, ГСМ юхнине «асăрхамаççĕ». Пушар хăрушсăрлăх правилисене пăхăнманни мĕн патне илсе çитернине тăватă çул каяллахи вырмара Е. Андреев яч. хис. хуçалăхри напольнăй сушилкăра тухнă пушар та кăтартать.

Йĕтемсем çинчен калаçнă май, кунти тепĕр çивĕч ыйту вăл – çиçĕм çапасран сыхланмалли устройствăсем çине çителĕксĕр тимлĕх уйăрни. Йĕтем çине илсе пынă тырăна вăхăтра типĕтсе ĕлкĕрейменнипе вăл хĕрсе каять, çакă çиçĕм çапас хăрушлăха ўстерет. Çавăнпа та унран сыхланмалли устройствăсене кая юлмасăр çук çĕрте лартмалла, юсавсăррисене юсамалла.

8. Вырмари тепĕр ответлă ĕç вăл – улăм пуçтарса тирпейлесси. Кунта та пушар хăрушсăрлăх правилисене тĕп вырăнта тытмасан инкек алăк умнех пырать. Унтан пăрăнас тесен типĕ улăм патĕнче пирус туртассинчен асăрханмалла, улăм урисене пурне те пĕр çĕре вырнаçтарассинчен хăтăлмалла, вĕсене электропередача линийĕсенчен 15 метртан, çулсем хĕрринчен 20 метртан, çурт-йĕр таврашĕнчен 50 метртан кая мар аяккарах вырнаçтармалла. Утă-улăм хранилищисен алăкĕсене тăтăшах хупă тытмалла.

Пушар хăрушсăрлăх правилисене пăхăнса ĕçлени çеç çичĕ хут тар юхтарса ўстернĕ тырă-пулăна тата утă-улăма çухатусемсĕр пухса кĕртме май парать.

А. АНДРИЯНОВ, патшалăх пушар надзорĕн районти уйрăмĕн инспекторĕ.

Килти хушма хуçалăх

Патшалăх пулăшăвне туятпăр

Юлашки çулсенче районта хресчен (фермер) хуçалăхĕсем аталанма пуçлани хăех район çыннисем çĕр ĕçĕ çине тимлĕх уйăрни пирки калать. Паян хресчен (фермер) хуçалăхĕсен харпăрлăхĕнче 3,6 пин гектара яхăн çĕр. Кăçал вĕсем пĕлтĕрхинчен 850 гектар ытларах тыр-пул акса хăварма мехел çитерчĕç.

Районта килти хушма хуçалăхсем аш-какай производствин 70 процентне ытла йышăнаççĕ пулсан, сĕт рынокĕнче – 79 процент. Районти майраkаллă шултра выльăхсен 17974 пуçĕнчен 12045 пуçĕ тата сыснасен пĕрревиççĕмĕш пайĕ килти хушма хуçалăхра вырăн тупнă. Вĕсемпе ĕçлессинче ял çыннисем ял хуçалăх кредичĕпе анлăн усă кураççĕ: çĕнĕ сарайсем тăваççĕ, ăратăсене лайăхлатаççĕ, çĕнĕ йышши апат-çимĕç туянаççĕ, техника илеççĕ. Çаксем йăлтах ял хуçалăх прдукцине ытларах туса илме çул уçаççĕ, ял çыннин пурнăç шайне ўстереççĕ, ял урамĕсене çĕнĕ сăн кĕртеççĕ.

– Çĕршыв килти хушма хуçалăх çине тимлĕх ытларах уйăрнине эпир хамăртанах лайăх куратпăр. Патшалăха эпир кирлĕ-тĕк пирĕн ĕçлемелле, вăл паракан пулăшусемпе анлăрах усă курмалла. Эпир çапла тăватпăр та, – терĕç килти хушма хуçалăха аталантарма хăйсемпе тачă çыхăнса ĕçленĕшĕн

Перекет банкĕнчен Хисеп хучĕ илнĕ хыççăн Йўçкасси ял тăрăхĕнчи Актай ялĕнче пурăнакан Светланăпа Александр Димитриевсем.

рăсем çумран та таса пулни кил хуçисен ĕçченлĕхне кăтартать.

– Ўсен-тăран культурисене туса илсен ялта выльăхчĕрлĕх ĕрчетмесĕр те майĕ çук. Çавăнпа хамăр туса илнĕ çимĕçсемпе эпир ĕне, вăкăр, лаша, сысна ами тытатпăр, кайăк-кĕшĕк те сахал мар, – хăйсем тăвакан ĕçшĕн тав тунипе кăмăллă калаçать кил хуçи арăмĕ Светлана.

Хастар ĕçченсем кашни çĕр лаптăкĕпе, хăйсем ĕрчетекен кашни выльăх-чĕрлĕхпе тулăх усă кураççĕ. Вăхăтра агроном специальноçне алла илнĕ Сашăпа суту-илĕре ĕçлекен Света паян çĕр ĕçĕнче те, выльăхчĕрлĕх пăхас ĕçре те практикăлла тарăн пĕлў илнĕ. Çавăнпа та вĕсен пахчинчи 10 сотка çинчи теплицăран та (унта хăярпа помидор туса илеççĕ), 60 соткăра илемлĕ ўсекен купăстаран та, 3 гектар çинчи çĕр улмирен те тĕлĕнмеллиех çук. Чирчĕртен сывă паракан культу-

Ĕçчен мăшăр виçĕ ача ўстерет сăратса ўстернĕ. Кашнинех ĕçе юратма вĕрентнĕ. Вĕсем те ашшĕ-амăшне пулăшса ран нихăçан та пăрăнмаççĕ. Пĕрлехи ĕç çемье бюджетне пуянлатса çеç пырать.

А. ПЕТРОВ.

Автор сăн ўкерчĕкĕ.